

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВАГ ТА РИЗИКІВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Рябко М. Є.

Студентка 3-го курсу
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Посохов І.М.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу
і міжнародних економічних відносин,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

У сьогоденні міжнародні фінансові організації (МФО) відіграють ключову роль у формуванні фінансово-економічної політики країн, що розвиваються, зокрема України. Участь у таких організаціях як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі та розвитку та Європейський інвестиційний банк дає можливість залучати зовнішні фінансові ресурси та запозичувати досвід ефективного державного управління, структурних реформ і соціальної політики.

Виділять такі найвпливовіші міжнародні валютно-фінансові інституції як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк (СБ). Їх також називають як «Бреттон-Вудські організації» [1, 2; 3-25].

Кожна з міжнародних фінансових організацій використовує власні форми та механізми співробітництва з Україною. Якщо проаналізувати досвід співпраці України з МФО, то можна виділити основні її форми, такі як: захист національних інтересів держави як рівноправного учасника світового поділу праці та суб'єкта глобальних економічних і фінансових ринків, залучення та впровадження інноваційних виробничих технологій та інвестицій, отримання прямої фінансової допомоги на вигідних умовах.

Зі сторони МФО зацікавленість полягає в наступних положеннях: виконання задач з розробки та впровадження проектів, спрямованих на досягнення макроекономічної стабілізації, здійснення структурних економічних трансформацій, а також проектів екологічного спрямування і подолання наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС, здійснення ретельного моніторингу соціально-економічних та політичних процесів в Україні, із подальшим формуванням рекомендацій, обов'язкових для виконання. Крім того, забезпечення надання технічної допомоги за умов успішного виконання поставлених завдань для кожного з проектів.

Розглянемо співпрацю України з наступними МФО: Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк і Чорноморський банк торгівлі та розвитку.

Міжнародний Валютний Фонд - це міжнародна фінансова організація, заснована в 1944 році, до складу якої входять 190 країн. Україна стала членом МВФ у 1992 р. і з 1994 р. почала активне співробітництво, використовуючи фінансові та технічні ресурси фонду для забезпечення макроекономічної стабільності та створення передумов для економічних реформ.

Отриманні кошти від МВФ, у рамках програм, направляються на покриття дефіциту державного бюджету і золото-валютних резервів Національного банку України [3]. Окрім цього, програма співпраці також направлена на управління державними інвестиціями, у зв'язку з якою Україні необхідно було розробити Дорожню карту реформ задля забезпечення конкурентної бази та прозорих критеріїв відбору проектів і їх

фінансування. Її було зроблено 22 грудня 2023 року. Ця карта є рамковим документом і передбачає наступне:

- 1) прийняття рішень щодо реалізації публічних інвестицій, які здійснюються в межах стратегічного та середньострокового бюджетного планування, з передбаченням утворення Стратегічної інвестиційної ради;
- 2) процедури з управління публічними інвестиціями поширюються на всі проекти, пов'язані з відбудовою, відновленням та розвитком, на основі єдиного визначення публічного інвестиційного проекту;
- 3) уніфікація підходів до оцінки та відбору публічних інвестиційних проектів незалежно від джерел і механізмів фінансування, передбачає створення єдиного проектного портфеля для пріоритезації та доступу до фінансування;
- 4) Міністерство фінансів оцінює фінансову стійкість публічних інвестицій та посилює управління відповідними фіскальними ризиками;
- 5) на основі оновленої методологічної бази управління публічними інвестиціями буде створена єдина ІТ-екосистема;
- 6) підвищення спроможностей з управління публічними інвестиціями планується як на центральному, так і на місцевому рівнях.

Однак недоліком цієї програми є те, що не було призупинено чи скасовано виплати України до фонду за попередніми програмами, через що Україні найближчі декілька років прийдеться виплатити майже стільки, скільки вона отримає від фонду. Але, на противагу цьому, слід розуміти, що роль МВФ не полягає лише в наданні кредитів, а й також в забезпеченні макроекономічної стабілізації та капіталізації коштів від інших донорів.

Також перевагою членства та співробітництва з МВФ є входження України до Світового банку та Міжнародного банку реконструкції та розвитку і втілення багатьох проектів на загальну суму понад 1500 млн доларів США [4].

Світовий банк посідає другу сходинку, після МВФ, серед МФО, які є фінансовими партнерами України. Співпраця нашої країни з цією структурою розпочалась у вересні 1992 р. і основним документом, на якому вона базується є Стратегія партнерства. Керуючим від України у Світовому банку визначено Міністра фінансів України, а заступником керуючого – Міністра економіки України. [5, 6]. Фінансові ресурси, надані Світовим банком, спрямовуються на підтримку державного бюджету як у фінансовому, так і в технічному плані. Вони допомагають Україні здійснювати інституційні та структурні реформи, а також реалізовувати довгострокові інвестиційні проекти у важливих галузях економічного розвитку.

Підтримка Світового банку на сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль для України, оскільки фінансова система стикається з критичним викликом — необхідністю забезпечити усі першочергові та пріоритетні видатки, під час значного скорочення доходів державного бюджету через воєнні дії. З самого початку відкритої війни в нашій країні Світовий банк надав виняткову допомогу. Наприклад, у березні 2022 р. було надано підтримку понад 500 млн євро у дуже короткі строки. А завдяки цільовому фонду багатьох донорів, створеному Світовим банком, було залучено в Україну 1,088 млрд євро та 7,5 млрд доларів США.

Однак є й інша сторона співпраці, а саме те, що багато реалізованих проектів не були успішними. Тому в подальшому вважаємо за необхідне збільшення активності української сторони в розробці проектів, а також при оцінці ефективності майбутніх проектів більше звертати увагу саме на висновки національних експертів.

Хотілося б підкреслити, що все ж таки, не зважаючи на деякі недоліки, співпраця з Світовим банком є надзвичайно важливою для нашої країни в подальшому [7, 8].

Європейський банк реконструкції та розвитку є одним з провідних інвесторів України, яка приєдналась до нього у 1992 році, а Керуючим членом Ради Керуючих ЄБРР є Міністр фінансів України.

Якщо розглянути склад кредитного портфелю ЄБРР, то можна побачити, що 50% кредитів припадає на фінансування проектів розвитку транспортної інфраструктури, 39% на підтримку проектів в енергетичній сфері та 8% у фінансовій, на зв'язок - 2% й на розвиток муніципалітетів - 1%.

З самого початку співпраці України з ЄБРР, одним з ключових питань було фінансування заходів ядерної безпеки. Була надана допомога з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС з Рахунку ядерної безпеки та Чорнобильського фонду “Укриття”, заснованого в грудні 1997 року країнами Великої Сімки та іншими країнами-вкладниками. Окрім цього, за час співпраці було проведено багато проектів з різних сфер, починаючи з виробництва харчових продуктів і закінчуючи впровадженням енергозберігаючих технологій в енергоємних галузях економіки [9].

Однак, слід відмітити й не дуже вдалий досвід за час співпраці України з ЄБРР. Через пасивність української влади та відсутності дій щодо заміни “зеленого тарифу” на інші методи підтримки енергетичної галузі, Україні було відмовлено у виділенні декількох кредитів. Наприклад, 7 млн. євро для ТОВ “Енергопарк Яворів”, хоча у 2018 році ЄБРР все ж таки профінансував його на 24,7 млн. євро, також було відмовлено у наданні 51,8 млн. євро кредиту для спорудження Дніпро-Бузької вітрової електростанції [10].

ЄБРР зараз є найбільшим інституційним інвестором в Україні. Якщо проаналізувати сукупний обсяг фінансування виділеного Україні Банком, то можемо побачити поступове збільшення суми коштів та кількості проектів. Наприклад, станом на 1 квітня 2023 року обсяг фінансування становить 18,1 млрд євро в рамках 529 проектів, у травні 2024 року ця сума становить 19,55 млрд євро в рамках 574 проектів. А станом на 1 січня 2025 року обсяг фінансування сягає 20,73 млрд євро в рамках 612 проектів. На етапі реалізації знаходиться 12 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом кредитів 2 395,0 млн євро. Обсяг використання коштів з цих проектів – 1 250,86 млн євро. Головна увага фінансування направлена на підтримку безпеки в енергетичній та продовольчій сферах, відновленню залізниці й інфраструктури, а також підтримці фармацевтичного сектору[6, 11, 12, 13].

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) було створено у 1957 р., а з 2004 р. Україна розпочала з ним співпрацю. У 2006 р. вступила в силу Рамкова угода між Україною та ЄІБ і розпочалась реалізація спільних проектів, зокрема в транспортному, телекомунікаційному секторах, в енергетичній інфраструктурі та захисті навколишнього середовища.

Проекти фінансуються до 50% загальної вартості при мінімальному обсязі кредиту 25 млн євро [14].

Перші проекти розпочали свою підготовку у 2006 р., стосувались вони таких сфер як енергетика та будівництво доріг. Готували ці проекти з участю ЄБРР, так як він вже мав досвід роботи в Україні з 1992 р. І вже у кінці 2012 року можна зафіксувати дуже гарний результат співпраці, який виражений кредитним портфелем у розмірі 1 млрд 219 млн євро.

Станом на цей рік загальний обсяг проектного портфелю ЄІБ у державному секторі складає 29 проектів, що становить 5,75 млрд євро, з них 24 проекти, сумою 4,9 млрд євро, знаходяться на стадії реалізації. В рамках реалізації цих проектів станом на 1 квітня 2025 року вибрано 3 096,4 млн євро, в т.ч. у 2022 році – 1 722,6 млн євро, у 2023 році - 261,74 млн євро та у 2024 році – 247,49 млн євро. Окрім цього, є ще 2 проекти від Гранту Фонду ЕІР, розпорядником якого є ЄІБ, які знаходяться на стадії реалізації із загальною сумою 18,11 млн євро.

Слід зазначити, що з цих проектів вибрано ще не всі кошти, тому вважаємо за необхідне Україні прискорити їх вибірку та розпочати підготовлювати нові. Для цього необхідно виконати наступні дії: збільшити українську роль в ініціюванні проектів, обрати пріоритетні галузі, забезпечити чітку координацію проектів, покращити систему

їх моніторингу та контролю, виконувати вибірку коштів з проектів в повному обсязі, а якщо це неможливо, то виконати реструктуризацію чи анулювати його, а також проводити навчання фахівців щодо процедур МФО [15, 16].

Україна також активно співпрацює з Чорноморським банком торгівлі та розвитку, який був створений у 1998 р. серед держав-учасниць Чорноморської економічної співпраці зі штаб-квартирою у Греції в м. Салоніки. Процес створення цієї інституції був досить тривалим, тому повноцінну діяльність було розпочато лише 1 червня 2000р. А з 2002р. Україна є членом цієї організації.

Відповідно до Стратегії, пріоритетним напрямками співпраці є: енергетична галузь, підтримка українського експорту, фінансова допомога сільськогосподарській промисловості, розвиток малого та середнього бізнесу [17].

Визначною подією є отримання Чорноморським банком торгівлі та розвитку кредитної лінії сумою 150 млн доларів від Японського банку міжнародного співробітництва. Ці гроші були назначені в Україну для покращення її економічного стану першочергово в сільськогосподарському секторі, харчовій промисловості, транспорті, логістиці, цифровій інфраструктурі та фармацевтиці. Приблизно половина цього кредиту піде на зелені інвестиції та екологічну стійкість [18; 24; 25].

Проаналізувавши співпрацю з основними МФО, можемо підсумувати результати роботи, визначивши основні переваги та ризики для України. Але, в першу чергу, хотілося б зазначити, що всі ці організації є дуже важливими партнерами і допомагають з вирішенням багатьох питань не тільки у фінансовій сфері, а й у транспортній, енергетичній, інфраструктурній тощо.

Отже, виділимо основні переваги від співробітництва з МФО, серед яких:

- 1) співпраця з МФО – це величезний крок до інтеграції у світові економічні процеси;
- 2) підвищення впливу України у світовому господарстві;
- 3) розширення економічних зв'язків;
- 4) покращення ефективності економіки;
- 5) підтримка структурних реформ.

Однак, є місце й ризикам та недолікам для України, серед яких можна виділити наступні:

- 1) можливість економічної залежності від високорозвинутих країн;
- 2) часткова невідповідність, а й деколи обмеження державного суверенітету ;
- 3) великий час на погодження кредитів через надмірну бюрократію;
- 4) повільне впровадження реформ;
- 5) нерозвинений апарат фахівців, залучених до проектів.

Також вважаємо за необхідне надати деякі рекомендації, щодо удосконалення роботи України з МФО:

- 1) більша участь України у підготовці проектів;
- 2) проведення щорічних консультацій задля перегляду проектів;
- 3) змінити просто отримання фінансових ресурсів на отримання політичної та консультативної допомоги;
- 4) більше спиратись на стан економіки України під час підготовки проектів;
- 5) покращити моніторинг, контроль та доступність інформації про реалізацію проектів;
- 6) більше орієнтувати кредитні ресурси в промисловий сектор [4, 19, 20; 21; 22; 23].

Тож можна зробити наступні висновки. Міжнародні фінансові організації відіграють ключову роль в економічному середовищі України, вони є важливими чинниками для забезпечення фінансової стабільності, формування конкурентоздатного ринкового середовища, стабілізації національної грошової одиниці тощо. За останні роки, а особливо після початку повномасштабної війни в Україні, їх роль постійно зростає великими темпами. Основними інституціями у співпраці є Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, але й така співпраця не позбавлена викликів та ризиків,

таких як зростання залежності від інших країн, втрата суверенітету, бюрократичні бар'єри та інше. Тому важливо, щоб Україна не тільки максимально адаптувалась до міжнародних рекомендацій, а й формували власний порядок денний, спираючись на власті інтереси та потреби суспільства. Моніторинг, координація та прозорість мають стати пріоритетними умовами для досягнення більших результатів від співпраці з МФО.

Список використаних джерел:

1. Вайцеховська О. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. ВД «Гельветика». 2021. вип. 4 : ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК. С. 118–124. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5db9cd6f-a665-4f78-ac68-8c778d621794/content>.
2. ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. URL: https://skorobogatova.edu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/09/Skorobogatova_statya.pdf.
3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. 02.08.2023. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>.
4. Марцеляк О. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВІЙНИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/99.pdf>.
5. Галицька Ю. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ЗІ СВІТОВИМ БАНКОМ. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/06.pdf>.
6. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>.
7. 30 років співпраці зі Світовим банком. 03.09.2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/30_rokiv_spivpratsi_zi_svitovim_bankom-3587.
8. Дроздовська О. М. Співпраця України із Світовим банком. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23135/1/%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%D0%9C..pdf>
9. Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/spivrobotnictvo-z-%D1%94vropejskim-bankom-rekonstrukcii-ta-rozvitku>.
10. УКРАЇНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ: СУЧАСНА ЗМІНА ВЕКТОРУ СПІВРОБІТНИЦТВА. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/12.pdf.
11. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%84%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_04_2023.pdf.
12. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%84%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_05_2024.pdf.
13. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%84%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_01_2025.pdf.

14. Європейський інвестиційний банк. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnytstvo-z-mizhnarodnymy-organizatsiyamy/evropejskyj-investytsijnyj-bank/>.
15. Колосова В. П. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-11/evropejskyi-investytsiynyi-bank.pdf>.
16. СПІВРОБІТНИЦТВО З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%84%D0%86%D0%91_01_03_2025.pdf.
17. Співпраця України з чбтр. URL: <https://studfile.net/preview/10975891/page:30/>.
18. Чорноморський банк торгівлі та розвитку та Японський банк міжнародного співробітництва направлять до 150 млн доларів США на проєкти відновлення України. 17.10.2024. URL: <https://business.diiia.gov.ua/news/chornomorskyi-bank-torhivli-ta-rozvytku-ta-yaponskyi-bank-mizhnarodnoho-spivrobotnytstva-napravliat-do-150-mln-dolariv-ssha-na-proiektu-vidnovlennia-ukrainy>.
19. Кваша О. С. ТЕНДЕНЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12518/1/%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%87%20%D0%A1%D0%9F%D0%86%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%86%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%A2%D0%92%D0%90%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98%20%D0%97%20%D0%9C%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9C%D0%98%20%D0%A4%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9D%D0%A1%D0%9E%D0%92%D0%9E-%D0%9A%D0%A0%D0%95%D0%94%D0%98%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%9C%D0%98%20%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%D0%9C%D0%98.pdf>.
20. Климчук Ю. ВИГОДИ ТА РИЗИКИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/conf_0415/s2/Klimchuk.pptx.
21. Посохов І. М. Науково-методичні рекомендації з удосконалення конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на підставі застосування інструментів ризик-менеджменту / І. М. Посохов, О. В. Чепіжко, П. А. Падалка // Економіка. Фінанси. Право = Economics. Finances. Law. – 2022. – № 7. – С. 5-8.
22. Posokhov I.M., Chepizhko E.V. Evolution of theoretical approaches to the competitiveness conception. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science, 2017, Issue 04, Volume 48, pp.177-188.
23. Посохов І. М. Застосування науково-методичного частотного підходу до комплексної кількісної оцінки фінансово-економічних ризиків підприємств олійно-жирової галузі України / І. М. Посохов, Ю. В. Жадан // Бізнес Інформ. – 2019. – № 3. – С. 255-264.
24. Посохов І. М. Дослідження існуючих наукових підходів до визначення категорій "ризик", "управління" та "управління ризиками" / І. М. Посохов, Ю. В. Жадан // Бізнес Інформ. – 2015. – № 12. – С. 26-31.
25. Посохов І. М. Діджиталізація світового ринку праці [Електронний ресурс] / І. М. Посохов, О. В. Федоренко // Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути : матеріали 23-ї міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 10 грудня 2021 р. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2021. – С. 76-78.